

BİYORİSK YÖNETİMİ

Biyorisk Yönetimi

REFİK SAYDAM

HIFZISSİHHA MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

TANIMLAR

- **Lab Biyogüvenlik;** Teknoloji ve iyi laboratuvar uygulamaları prensipleri yardımı ile laboratuvar çalışanlarının ve çevrenin patojenlerle ve toksinlerle kazara maruz kalınmasının önlenmesi
- **Lab Biyoemniyet;** Kurumsal ve personel güvenlik önlemleri ile patojen ve toksinlerin kasıtlı olarak salınmasının, çalınmasının, kaybedilmesinin ve kötüye kullanılmasının önlenmesi

Grup çalışması 1

- ***Bir laboratuarda biyolojik materyaller ile çalışmanın riskleri nelerdir?***

Laboratuvar Biyorisk Yönetimi

- Labratuvarlardaki biyolojik etkenlerin ve toksinlerin işlenmesi ve depolanması ve dekontaminasyonu ile ilgili güvenlik kontrol sistemi veya prosesi

Bir güvenlik vakası

“Arkadım, kuduz klinik belirtileri gösteren

bir dağ gelinciinde az önce kullanılmış bir

enjektörü tutmaktaydı. Enjektörü bana

uzatırken, elimden yaralandım”

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

Tanımlanan Biyolojik Etkenler Enfeksiyon Risk Düzeyine Göre;

1

İnsanda hastalığa yol açma olasılığı bulunmayan biyolojik etkenler,

2

İnsanda hastalığa neden olabilen, çalışanlara zarar verebilecek, ancak topluma yayılma olasılığı olmayan, genellikle etkili korunma veya tedavi imkanı bulunan biyolojik etkenler,

3

İnsanda ağır hastalıklara neden olan, çalışanlar için ciddi tehlike oluşturan, topluma yayılma riski bulunabilen, ancak genellikle etkili korunma veya tedavi imkanı olan biyolojik etkenler,

4

İnsanda ağır hastalıklara neden olan, çalışanlar için ciddi tehlike oluşturan, topluma yayılma riski yüksek olan ancak halen etkili korunma ve tedavi yöntemi bulunmayan biyolojik etkenler,

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

RİSKLERİN BELİRLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

- ✓ *Biyolojik etkenlere maruz kalma riski varsa; işçinin maruziyet türü, düzeyi ve süresi belirlenir,*
- ✓ *Birden fazla grupta yer alan biyolojik etkenlere maruziyetin söz konusu ise; risk değerlendirmesi, zararlı biyolojik etkenlerin tümünün oluşturduğu tehlike dikkate alınarak yapılır,*
- ✓ *Risk değerlendirmesi, düzenli aralıklarla , maruziyet koşulları değiştiğinde yada başka herhangi bir değişiklik olduğunda yenilenir,*

Madde 5 / a

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

RİSK DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

- ✓ *İnsan sağlığına zararlı olan veya olabilecek biyolojik etkenlerin sınıflandırılması,*
- ✓ *Yetkili makamların, işçilerin sağlığını korumak için biyolojik etkenlerin denetim altına alınması hakkındaki önerileri,*
- ✓ *İşçilerin işlerinin sonucu olarak ortaya çıkabilecek hastalıklarla ilgili bilgiler,*
- ✓ *İşçilerin işlerinin sonucu olarak ortaya çıkabilecek alerjik veya toksik etkiler,*
- ✓ *Yaptıkları işle doğrudan bağlantılı olarak işçilerin yakalandığı hastalıkla ilgili bilgiler.*

Madde 5 / b

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

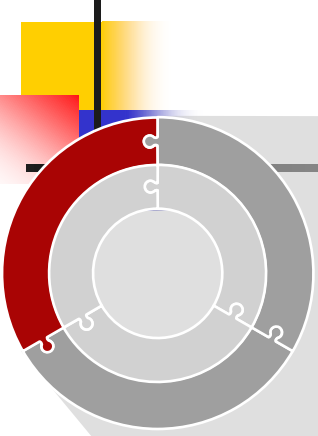
İKAME ETME – YERİNE KOYMA

«İşveren, yapılan işin özelliğine göre zararlı biyolojik etkenleri kullanmaktan kaçınacak ve teknik gelişmelere uygun olarak, kullanım şartlarında işçilerin sağlığı için tehlikeli olmayan veya daha az tehlikeli olan biyolojik etkenleri kullanacaktır.»

Madde 7

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

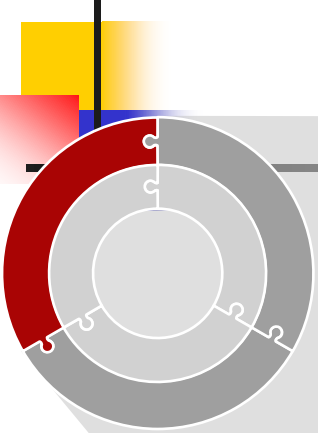
RİSKLERİN AZALTILMASI

1. Yapılan **risk değerlendirmesi sonucunda, işçilerin sağlık ve güvenliği için risk olduğu ortaya çıkarsa, işçilerin maruziyeti önlenir,**
2. Bunun **teknik olarak mümkün olmadığı hallerde,** yapılan iş ve risk değerlendirmesi dikkate alınarak, sağlık ve güvenlik yönünden yeterli korumayı sağlayacak şekilde, **işçilerin maruziyet düzeyinin en aza indirilmesi için önlemler alınır,**

Madde 8

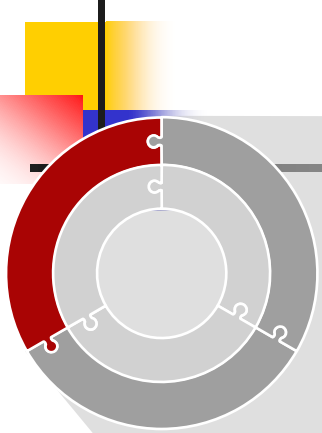
BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

RİSKLERİN AZALTILMASI

- ✓ *Maruz kalan/kalabilecek işçi sayısı, mümkün olan en az sayıda tutulur,*
- ✓ *Çalışma prosesleri ve teknik kontrol önlemleri, biyolojik etkenlerin ortama yayılmasını önleyecek/ortamda en az düzeyde bulunmasını sağlayacak şekilde düzenlenir,*
- ✓ *Öncelikle toplu koruma önlemleri alınır ve/veya maruziyetin başka yollarla önlenemediği durumlarda kişisel korunma yöntemleri uygulanır.*

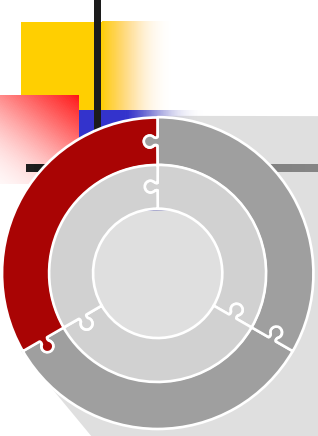
BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

RİSKLERİN AZALTILMASI

- ✓ *Hijyen önlemleri; biyolojik etkenlerin çalışma yerlerinden kontrol dışı dışarıya taşınması, sızması, önlenmesi ve azaltılmasını sağlamalı,*
- ✓ *Biyolojik risk işareti ile birlikte ilgili diğer **uyarı işaretleri de kullanılır,***
- ✓ *Biyolojik etkenlerin karıştığı **kazaların önlenmesine yönelik plan** hazırlanır.*

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

RİSKLERİN AZALTILMASI

- ✓ *Biyolojik etkenlerin muhafaza edildikleri ortam dışında bulunup bulunmadığının belirlenmesi için **ölçümler yapılır,***
- ✓ ***Atıkların,** gerektiğinde uygun işlemlerden geçirildikten sonra işçiler tarafından **güvenli bir biçimde toplanması, depolanması, işyerinden uzaklaştırılması, güvenli ve özel kapların kullanılması da dahil uygun yöntemlerle yapılır,***
- ✓ *Biyolojik etkenlerin işyeri içinde güvenli bir şekilde **taşınması için gerekli düzenlemeler yapılır.***

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

BAKANLIĞA BİLDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

- a) *Risk değerlendirmesi sonuçları işçilerin sağlık ve güvenliği yönünden risk bulunduğunu ortaya koyuyorsa, **istenmesi halinde**, işveren aşağıdaki konularda gerekli bilgileri **Bakanlığa verir**,*
- b) *İşveren, biyolojik etkenin ortama yayılmasına ve insanda ciddi enfeksiyona ve/veya hastalığa sebep olabilecek herhangi bir kaza veya olayı **derhal** Bakanlığa ve Sağlık Bakanlığına bildirir,*

Madde 9

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

BAKANLIĞA BİLDİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Aşağıda belirtilen biyolojik etkenlerin ilk kez kullanımında ön bildirimde bulunulur;

- 1) Grup 2 biyolojik etkenler*
- 2) Grup 3 biyolojik etkenler*
- 3) Grup 4 biyolojik etkenler*

Biyolojik etkenlere mesleki maruziyet sonucu meydana gelen her hastalık veya ölüm Bakanlığa bildirilir,

Madde 15

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

BAKANLIĞA BİLDİRİM İÇERİĞİ

- ✓ *Risk değerlendirmesinin sonuçları,*
- ✓ *İşçilerin **biyolojik etkenlere maruz kaldığı veya kalabileceği işler,***
  - ✓ *Maruz kalan işçi sayısı,*
- ✓ *İşyerinde sağlık ve güvenlikten **sorumlu kişilerin adı, soyadı, unvanı ve bu konudaki yeterliliği,***
- ✓ *Çalışma şekli ve yöntemleri de dahil olmak üzere **alınan koruyucu ve önleyici önlemler,***
- ✓ *Grup 3 veya 4'de yer alan **biyolojik etkenlere maruziyetten işçilerin korunması için acil eylem planı,***

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

KİŞİSEL HİJYEN VE KORUNMA

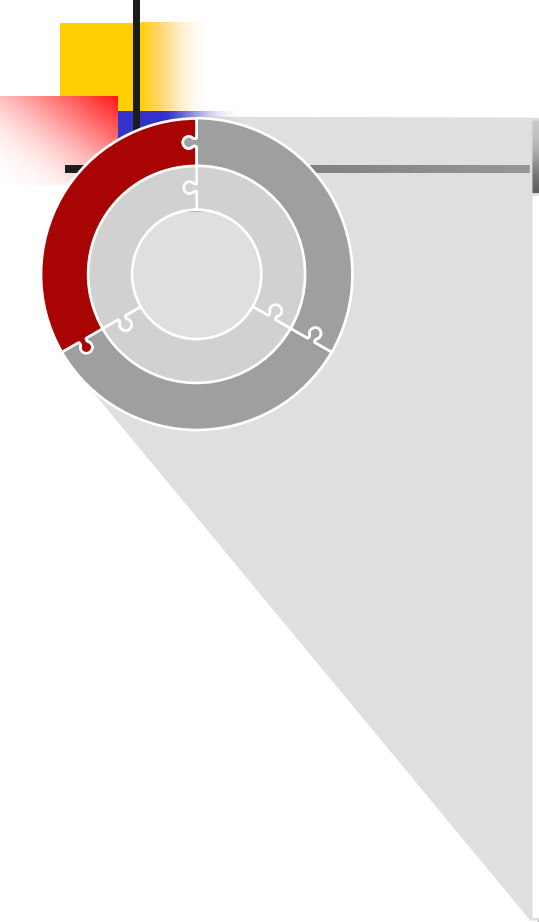
- a) İşverenler, işçilerin biyolojik etkenlerle çalışmaya bağlı sağlık veya güvenlik riskleriyle karşılaştıkları bütün işlerde, aşağıdaki önlemleri almakla yükümlüdür;
1. İşçiler, biyolojik etkenlerin bulaşma riski bulunan çalışma alanlarında **yiyecek içmeyeceklerdir**.
  2. İşçilere uygun **koruyucu giysi** veya diğer uygun özel giysi sağlanacaktır.
  3. İşçilere, **göz yıkama sınırları ve/veya cilt antiseptikleri** de dahil, **uygun ve yeterli temizlik malzemeleri** bulunan yıkanma ve tuvalet olanakları sağlanacaktır.

Madde 10

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

EĞİTİM – TALİMATLAR – BİLGİLENDİRME

-
- ✓ *Olası sağlık riskler,*
  - ✓ *Maruziyeti önlemek için alınacak önlemler,*
  - ✓ *Hijyen gerekleri,*
  - ✓ *Koruyucu ekipman ve elbiselerin kullanımı-giyilmesi,*
  - ✓ *Herhangi bir olay anında ve olayların önlenmesinde işçilerce yapılması gerekenler,*
    - ✓ *Biyolojik etkenlerle temasın söz konusu olduğu çalışmalara başlanmadan önce,*
    - ✓ *Yeni veya değişen risklere göre uyarlanabilecek,*
    - ✓ *Gerektiğinde periyodik olarak tekrarlanacak,*
    - .....*eğitimler verilmelidir.*

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

SAĞLIK GÖZETİMİ

- a) *Biyolojik etkenlerle yapılan çalışmalarda işçiler;*
- ✓ *Çalışmalara başlamadan önce sağlık gözetimine tabi tutulmalıdır,*
  - ✓ *Düzenli aralıklarla sağlık gözetimine tabi tutulmalıdır.*

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

SAĞLIK GÖZETİMİ

- b) Risk değerlendirmesi, özel koruma önlemleri alınması gereken işçileri tanımlayacak;*
- ✓ ***Bir işçinin, maruziyete bağlı olduğundan kuşulanılan enfeksiyona ve/veya hastalığa yakalandığı saptandığında, işyeri hekimi veya işçilerin sağlık gözetiminden sorumlu kişi, benzer biçimde maruz kalmış diğer işçilerin de aynı şekilde gözetime tabi tutulmasını sağlar,***
- ✓ ***Bu durumda maruziyet riski yeniden değerlendirilir,***

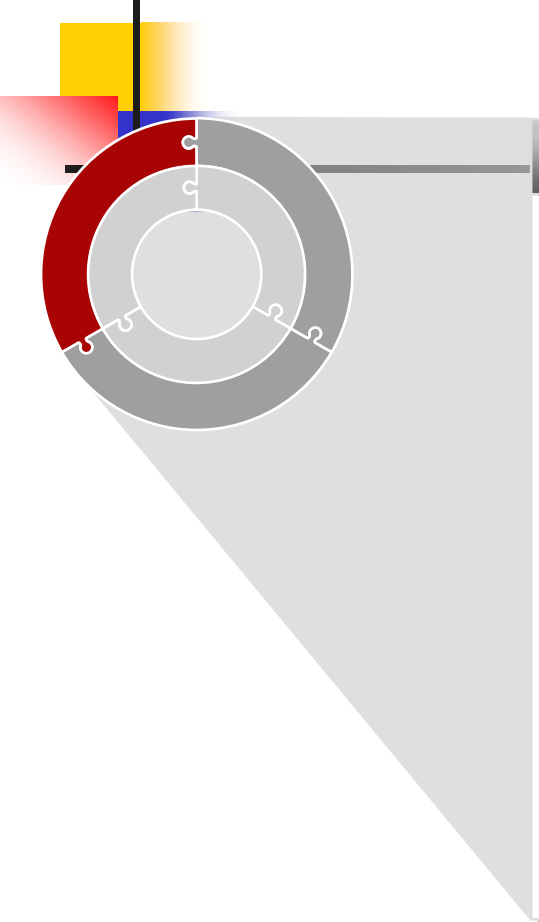
BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

SAĞLIK GÖZETİMİ

- ✓ *Maruziyetin sona ermesinden sonra yapılacak herhangi bir sağlık gözetimi ile ilgili olarak **işçilere gerekli bilgi ve tavsiyeler verilir, sağlık eğitimleri yapılır,***
- ✓ ***İşçinin kişisel sağlık durumu yeniden değerlendirilir, mesleki ve tıbbi öyküsü ile ilgili kayıt tutulur,***
- ✓ ***İşçiler, kendileriyle ilgili sağlık gözetimi sonuçları hakkında bilgi edinebilecekler, ilgili işçiler veya işveren sağlık gözetimi sonuçlarının gözden geçirilmesini isteyebilecek,***

BİYOLOJİK RİSK ETMENLERİ

LİSTES VE KAYITLAR

-
- a) *Sağlık gözetiminin yapıldığı durumlarda, kişisel tıbbi kayıtlar, maruziyetin son bulmasından sonra **en az 10 yıl süre ile saklanır,***
- b) *İşverenler, **Grup 3 ve/veya Grup 4 biyolojik etkenlere maruz kalan işçilerin listesini,** yapılan işin türünü, mümkünse hangi biyolojik etkene maruz kaldıklarını ve maruziyetler, kazalar ve olaylarla ilgili kayıtları, uygun bir şekilde tutulur. Bu liste ve kayıtlar **maruziyet sona erdikten sonra en az 20 yıl saklanır,***

Biorisk

- Laboratuvarlarda biyolojik materyallerle ilişkili riske biyorisk denir.
- Biorisk, biyogüvenlik ve biyoemniyeti içine alır

Grup çalışması 2

- Laboratuvarlarda karşılaşılabilecek riskleri nasıl tanımlarsınız?
- Bu riskleri nasıl azaltırsınız?
- Risk yönetim sisteminizin çalışıp çalışmadığını nasıl anlarsınız?

Biyorisk Yönetiminin Ana Bileşenleri

- Biyorisk Değerlendirmesi
- Biyorisk Azaltılması
- Performans

Biyorisk Yönetimi: DAP Model

Biyorisk Yönetimi =
Değerlendirme, **A**zaltma, **P**erformans

"DAP"

Biyorisk Yönetimi = Değerlendirme, Azaltma, Performans

Riskin tanımlanması

Tehlike / tehdidin tanımlanması

Olasılıkların değerlendirilmesi

Sonuçların değerlendirilmesi

Grup çalışması 1, step 2

Mutfaktaki 2 yaşındaki çocuk seneryosunda
Risk; Kaynayan su tarafından çocuğun yanması
Tehlike; Ocağın üstünde kaynayan su

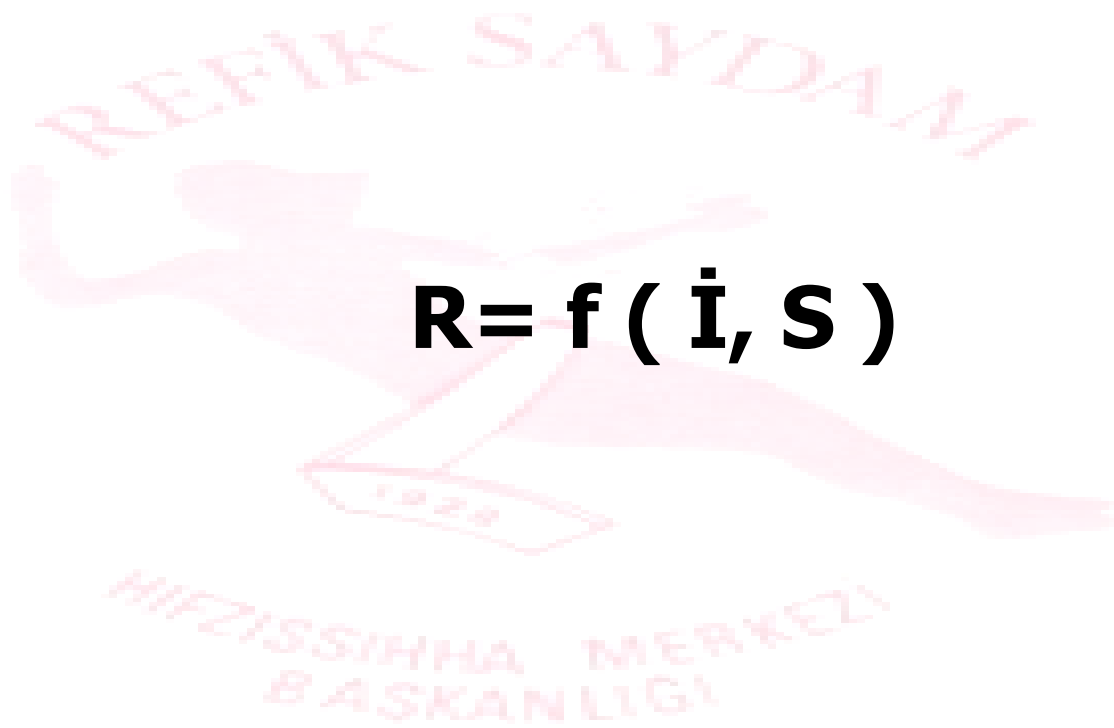
- Riskin sonucunu ve olma ihtimalini etkileyen faktörler nelerdir.
- Riski Düşük, orta veya yüksek olarak değerlendiriniz.
- Sonuçlarınızı sınıfa sununuz

Riski nasıl formüle edebiliriz?

Risk formülasyonu

$$R = f(I, S)$$

Özet I

- **Tehlike**, bir zarara neden olma potansiyeli olan kaynaklardır.
- **Risk**, içinde spesifik bir tehlikenin olduğu ve sonucu olan, istenmeyen olayların ihtimalidir.

$$R = f (İ, S)$$

- **İhtimal**, bir olayın olma olasılığı.
- **Sonuç** (Zarar), bir olayın ciddiyeti

İHTİMAL

Very
Low

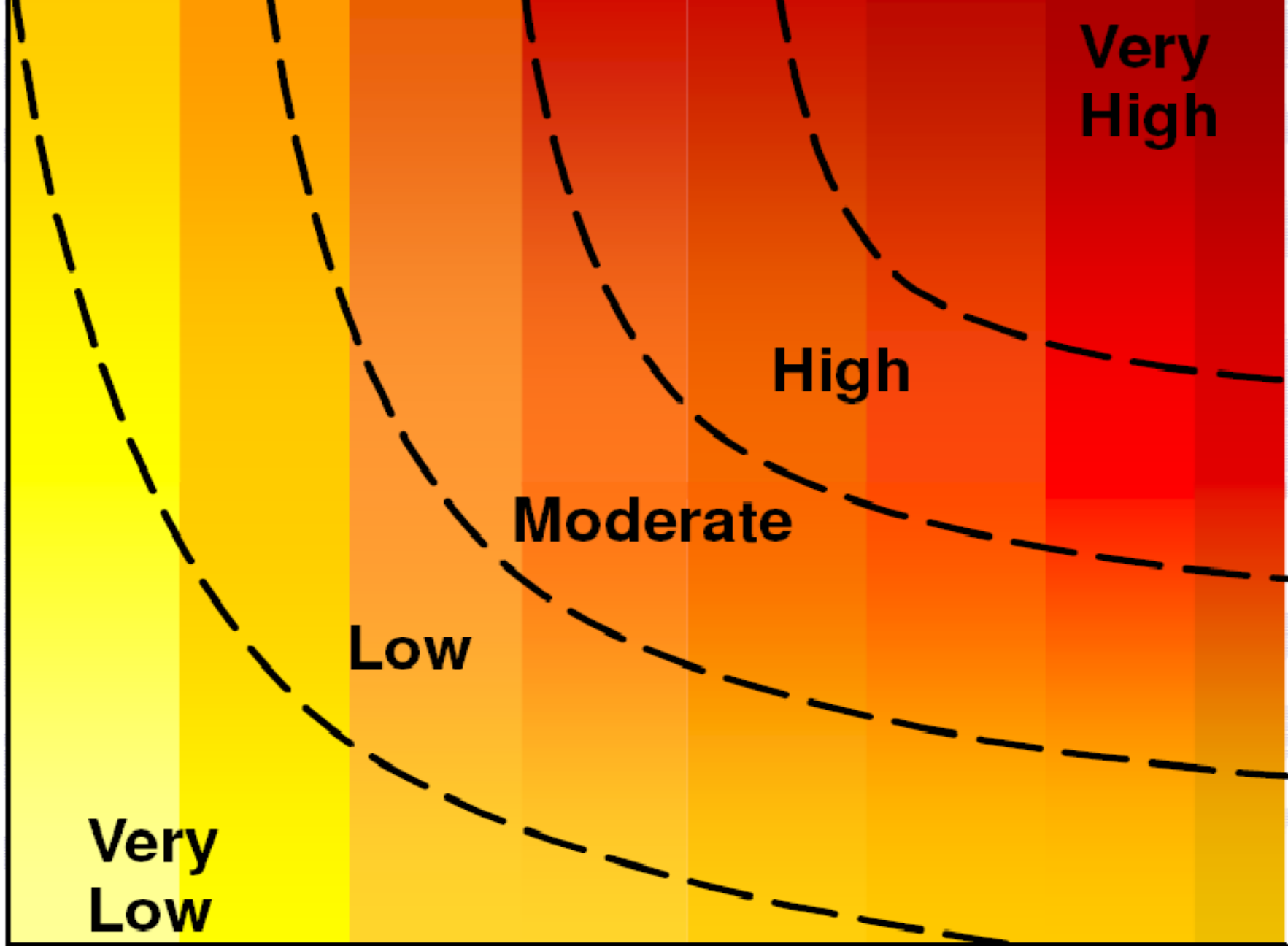
Low

Moderate

High

Very
High

S O N U Ç (olayın ciddiyeti)

Risk Grafiği iziniz-1

- Mutfakta ocuđa herhangi bir sınırlandırma getirilmemiş
- Ocağın yanında basamaklı bir sandalye var
- Ocağın n tarafında, içinde çok miktarda kaynayan su buluna kap var.

Risk Grafiği Çiziniz-2

- Ocakta büyük miktarda kaynayan su
- Ocağın yanında basamaklı sandalye yok
- Çocuk mutfakta büyük bir sandalyeye sabitlenmiş.

Risk Grafiği Çiziniz-3

- Ocakta, içinde az miktarda soğuk su buluna kap var.
- Ocağın yanında basamaklı bir sandalye var
- Mutfakta çocuğa herhangi bir sınırlandırma getirilmemiş

Risk Grafiği Çiziniz-4

- Ocakta, içinde az miktarda soğuk su bulunan kap var.
- Ocağın yanında basamaklı sandalye yok
- Çocuk mutfakta büyük bir sandalyeye sabitlenmiş.

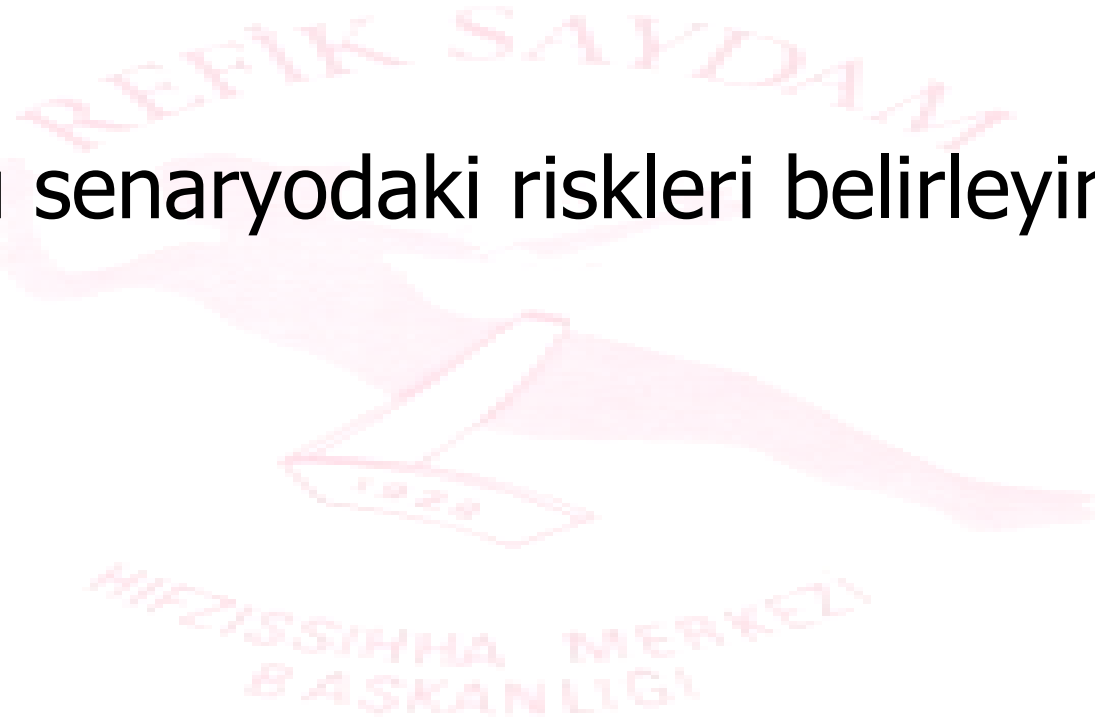
Laboratuvarınızda risk değerlendirmesini nasıl yaparsınız?

HIFZISSIHHA MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

Grup çalışması 2, Step1

- Biyolojik senaryo (HIV)
- Bu senaryodaki riskleri belirleyiniz.

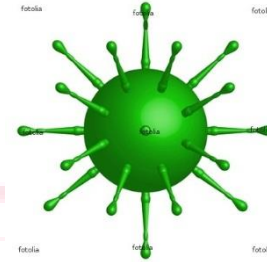
- Biyoterrorizm açısından neye odaklandınız ?

HIFZISSIHHA MERKEZİ
BAŞKANLIĞI

Grup çalışması 2, Step 2

HIV senaryosundan

- Değerlendirmek için bir risk seçiniz
- Tehlike veya tehdidi tanımlayınız
- Bu senaryoda riski (düşük,orta, yüksek) olarak değerlendirebilir misiniz?

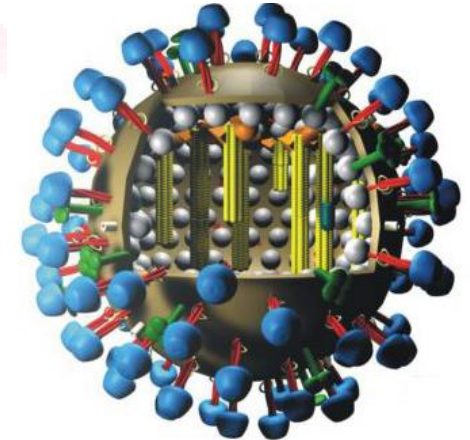
Grup çalışması 2, Step 3

HIV senaryosuna göre

- Risk değerlendirmesi yapabilmek için farklı ne tip bilgilere ihtiyaç vardır? Bunları 4-5 kategoride ayırabilir misiniz?

Grup çalışması 2, Step 4

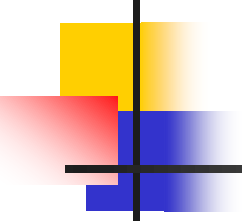
- HIV senaryosuna göre
- Mevcut verileri, ihtimali ve sonucu etkileyenler olarak gruplandırınız.
- Bu verilerden hangisi daha önemlidir.

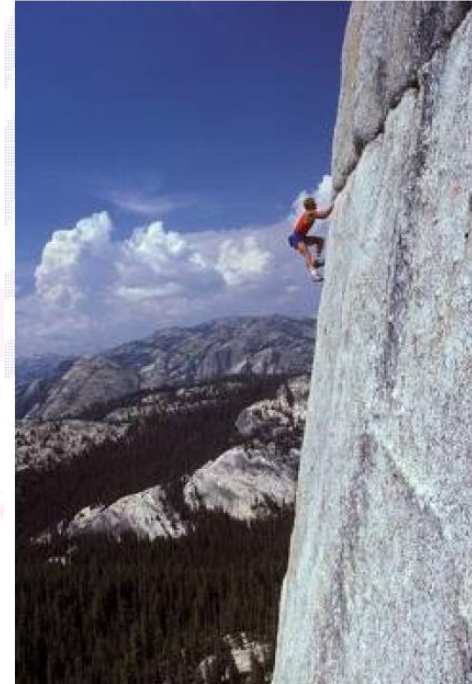
Sağlıklı bir risk değerlendirmesinin faydaları nelerdir?

RİSK DEĞERLENDİRMESİ

-
-
- Kurumun risk değerlendirme prosesi tekrarlanabilir ve geliştirilebilir.
  - Kurumda riski azaltan kararlar alınabilir.
  - Kalite kontrol sistemine doküman sağlanır.

■ Kabul edilebilir risk nedir?

Özet II

Sağlıklı bir risk değerlendirmesinin faydaları

- Kurumun risk değerlendirme prosesi tekrarlanabilir ve geliştirilebilir.
- Kurumda riski azaltan kararlar alınabilir.
- Kalite kontrol sistemine doküman sağlanır.

Özet III

Kabul edilebilir risk, riski alana bağlıdır.

Biyoriskin Tanımlanması

Biyogüvenlik
Risk değerlendirmesi

Biyoemniyet
Risk değerlendirmesi